

ایست به آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزی

پیشگیری بهتر از درمان است. حالا دیگر خیلی‌ها به این شعار ایمان آورده‌اند بویژه زمانی که صحبت از آسیب‌های اجتماعی در میان باشد که رشد آن از رشد جمعیت هم پیشی گرفته و به گفته کارشناسان حالا به بیش از 2.5 برابر رشد جمعیت کشورها رسیده است.

پیشگیری بهتر از درمان است. حالا دیگر خیلی‌ها به این شعار ایمان آورده‌اند بویژه زمانی که صحبت از آسیب‌های اجتماعی در میان باشد که رشد آن از رشد جمعیت هم پیشی گرفته و به گفته کارشناسان حالا به بیش از 2.5 برابر رشد جمعیت کشورها رسیده است.

به همین دلیل بیشتر کشورها منابع خود را به سمت برنامه‌ها و خدمات پیشگیرانه سوق داده‌اند. در کشور ما هم، مدتی است که 9 نهاد کشور به محوریت وزارت آموزش و پرورش در ائتلافی ملی، سند ملی با عنوان «نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان» برای غربالگری دانش‌آموزان در معرض خطر آسیب اجتماعی امضا کرده و از مهر سال گذشته به اجرا درآورده‌اند.

به گزارش جام‌و‌جام، این موضوع را نخستین بار معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه به وزارت آموزش و پرورش پیشنهاد داد. به گفته علی‌محمد زنگانه، مدیرکل پیشگیری و خدمات اجتماعی و فرهنگی و معاونت، پیشنهاد این موضوع به این دلیل بود که نظام غربالگری و ارجاع ضعف‌هایی دارد و تا آن زمان یک طرح برای هم‌افزایی در کشور وجود نداشت.

در واقع، سند ائتلاف ملی نظام مراقبت اجتماعی از دانش‌آموزان که به اختصار «نظام» نامیده می‌شود، منظور توجه سازمان‌یافته به سرنوشت کودکان و نوجوانان کشور از طریق مشارکت در طراحی و استقرار نظام جامع مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان در مدرسه مطرح شد.

این سند به دنبال مهار زمینه‌های آسیب‌های اجتماعی در سه فضای مدرسه، خانواده و محله با تاکید بر مدرسه به عنوان جدی‌ترین فضای اجتماعی کودکان و نوجوانان است. به اعتراف دکتر مهرزاد حمیدی، معاون تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش، طرح نماد زمانی شکل گرفت که تمام دستگاه‌ها به این یقین رسیدند که پیشگیری بر درمان مقدم است. نماد مجموعه‌ها و خدمات و برنامه‌ها شامل غربالگری، آموزش، توانمندسازی و حمایت‌ها و روانی اجتماعی به منظور مراقبت دانش‌آموزان در برابر رفتارهای پرخطر، آسیب‌ها و خدمات اجتماعی و جرایم از طریق مداخله بموقع و موثر است.

بر اساس این سند، قوه قضاییه، وزارت کشور، نیروی انتظامی، کمیته امداد امام خمینی(ره)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی، وزارت تعاون و امور اجتماعی، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام(ره) و بنیاد برکت با آموزش و پرورش همکاری می‌کنند.

این طرح به صورت آزمایشی در شش استان فارس، کرمانشاه، سیستان و بلوچستان، آذربایجان شرقی، البرز و خراسان رضوی از مهر سال گذشته به اجرا گذاشته شده است و در قالب آن در هر استان دو شهرستان و در هر شهرستان شش آموزشگاه در مقاطع سه‌گانه تحصیلی ابتدایی، متوسطه اول و متوسطه دوم دختر و پسر تحت پوشش قرار می‌گیرند.

هم‌افزایی میان دستگاه‌ها

آن طور که حمیدی، معاون تربیت بدنی و سلامت آموزش و پرورش می‌گوید طرح نماد، نماد یک کار تیمی در سطح ملی است. به گفته او، دستگاه‌ها و نهادهای مسئول در حوزه آسیب‌ها و خدمات اجتماعی، بیشتر انرژی خود را بر درمان و مقابله می‌گذارند، اما امروز همه دستگاه‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که باید روی پیشگیری سرمایه‌گذاری کرد.

وی با بیان این‌که از طریق نماد به دنبال ایجاد هم‌افزایی میان دستگاه‌ها هستیم، به جام‌و‌جام می‌گوید: طی یک سال اخیر 64 راهنمای آموزشی و 40 راهنمای غربالگری و 40 راهنمای

مداخله تهیه شده و شاهد پیشرفت اقدامات انجام‌شده؛ شده به منظور کاهش آسیب‌های اجتماعی هستیم.

دکتر نادر منصور کیایی مدیرکل دفتر مراقبت در برابر آسیب‌های اجتماعی وزارت آموزش‌وپرورش نیز که از اجرای سراسری این طرح از سال تحصیلی آینده خبر می‌دهد، استقرار نظام جامع مراقبت اجتماعی برای دانش‌آموزان از طریق مشارکت بین بخشی بر مدل بومی و سبک زندگی اسلامی - ایرانی، گسترش آموزش‌های رشد‌مدار در زمینه پیشگیری از رفتارهای پرخطر، آسیب‌های اجتماعی و بزهکاری، ایجاد نظام شناسایی دانش‌آموزان آسیب‌پذیر و آسیب دیده و طراحی و توسعه مداخلات موثر حمایتی و توانمندسازی برای دانش‌آموزان را از اهداف طرح نماد می‌خواند.

منصور کیایی با بیان این‌که در اجرای طرح نماد تاکنون موفق شده‌ایم بخش‌های آموزش و غربالگری را اجرا کنیم و قرار است وارد مرحله مداخلات و ارائه خدمات حمایتی به دانش‌آموزان شویم، در پاسخ به این پرسش که چرا این طرح تنها در شش استان کشور در حال اجراست، به جام‌جم می‌گوید: با توافق دستگاه‌های عضو طرح، به منظور تسهیل در اجرای پروژه نماد تصمیم گرفته شد این طرح از استان‌هایی آغاز شود که زیرساخت‌های لازم را دارند.

نماد در کرمانشاه

طرح نماد در حال حاضر در 12 شهر و 72 مدرسه اجرا می‌شود. راه‌اندازی یک سامانه به منظور ثبت اطلاعات افراد شناسایی شده در این طرح و دعوت از کارشناسان و استادان دانشگاه برای آموزش کادر مدارس و ارتقای مهارتی معلمان و کارکنان آموزش‌وپرورش از مهم‌ترین اقدامات عملی در این زمینه است. در این کارگاه‌های آموزشی، تمامی عوامل اجرایی مدارس منتخب اجرای طرح نماد با فرآیند اجرای طرح در مدرسه آشنا شده و با حضور در مدارس خود مراحل مختلف آن شامل، غربالگری، آموزش و توانمندسازی و مداخله بموقع و موثر را با محوریت مدرسه و در سطح خانواده‌ها و محله اجرا خواهند کرد.

آن طور که محسن دانش، دبیر اجرایی طرح نماد به جام‌جم می‌گوید تاکنون 18 هزار دانش‌آموز تحت پوشش این طرح قرار گرفته‌اند که فایل 5000 دانش‌آموز در سامانه نماد قرار گرفته و با تکمیل اطلاعات بقیه دانش‌آموزان، بررسی و تحلیل اطلاعات آنها و شناسایی دانش‌آموزان در معرض آسیب تا پایان تابستان صورت خواهد گرفت و وارد مرحله مداخله خواهیم شد.

در استان کرمانشاه طرح نماد در شش مدرسه ناحیه یک کرمانشاه و شهرستان پاوه به اجرا در آمده است.

حیدر رضاییان، رئیس اداره مراقبت‌های اجتماعی آموزش‌وپرورش استان کرمانشاه با بیان این‌که این طرح از دی سال گذشته به طور رسمی در استان آغاز شده است، می‌افزاید: با حضور اولین گروه از استادان، 120 معلم از پاوه و کرمانشاه تحت آموزش قرار گرفتند.

او که معتقد است با اجرای موفق این طرح بیش از 50 درصد آسیب‌های اجتماعی در جامعه کاهش خواهد یافت در پاسخ به این‌که انتظار می‌رود معلمان پس از آموزش دیدن چه اقدامی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی انجام دهند، عنوان می‌کند: به عنوان مثال، معلم در صورت مشاهده اولین نشانه‌های سوء رفتار در یک دانش‌آموز با قرار دادن او در یک گروه و پر کردن یک فرم مخصوص، اطلاعات لازم را از او گرفته و برای ثبت به سامانه ثبت خواهد داد.

وظیفه خطیر بهزیستی

با اجرای طرح نماد در مدارس، دانش‌آموزانی که در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار دارند، شناسایی می‌شوند. اما پس از شناسایی آنها چه اقدامی قرار است صورت گیرد؟ برای اطلاع از این موضوع سراغ مسئولان سازمان بهزیستی رفتیم. به گفته مدیرکل دفتر مشاوره و روان‌شناسی سازمان بهزیستی کشور، این سازمان یکی از نهادهای اصلی این ائتلاف است و مرکز راهبری سلامت روان این سازمان، مسئولیت تهیه و تدوین بسته‌های خدماتی این نظام را در دستور کار دارد. از قرار معلوم 72 بسته آموزشی و خدمتی در این زمینه تهیه خواهد شد که به مباحثی چون اعتیاد، خودکشی، خشونت، فقر، افسردگی، پرخاشگری، آسیب‌های فضای مجازی و .. خواهد پرداخت.

دکتر مهدی میرمحمد صادقی با بیان این‌که در این بسته‌ها که بخش قابل توجهی از آنها تهیه شده و در اختیار مدارس مورد نظر قرار گرفته است، نحوه ارائه خدمات به دانش‌آموزان از طریق معلمان، مدیران، اولیا و خود دانش‌آموزان با همکاری دستگاه‌های مختلف مشخص شده است، می‌افزاید: سازمان بهزیستی اموری چون مددکاری اجتماعی، مشاوره و خدمات روان‌شناسی را به دانش‌آموزان ارائه می‌کند.

با وجود این‌که خود مدارس مشاور دارند، کارشناسان سازمان بهزیستی چه کمک بیشتری به دانش‌آموزان ارائه می‌دهند؟ ظاهراً مشاوران مدارس افزون بر خدماتی که در مدرسه ارائه می‌کنند، امکان مداخله را ندارند و دانش‌آموزی را که دچار مشکل است به مراکز مشاوره ارجاع می‌دهند. در این مرحله، سازمان بهزیستی با حدود 2000 مرکز مشاوره بخش خصوصی که زیر نظرش کار می‌کند، می‌تواند به دانش‌آموزانی کمک کند که به مراکز ارجاع داده می‌شوند و دانش‌آموزان می‌توانند با کمک هزینه‌های مشاوره این سازمان از خدمات مداخله‌ای بهره‌مند شوند.

به عنوان مثال، دانش‌آموزی که سوءتغذیه دارد و والدینش اعتیاد و افت تحصیلی دارند در قالب طرح نماد به وسیله کادر مدرسه و والدین شناسایی و غربال می‌شود و در صورت نیاز به بیرون از مدرسه برای اقدامات مداخله‌ای با کمک نهادهای همکار ارجاع داده می‌شود.

به گفته صادقی، شناسایی یک دانش‌آموز افسرده اهمیت شایانی دارد؛ وقتی دانش‌آموز افسرده باشد، افت تحصیلی پیدا می‌کند و ممکن است رفتاری خشونت‌آمیز داشته باشد یا دیگران را مورد آزار و اذیت قرار دهد یا حتی افکار خودکشی به او هجوم آورد. اگر این دانش‌آموز شناسایی شده و مورد درمان قرار گیرد، از بسیاری از مشکلات و آسیب‌ها جلوگیری می‌شود.

کمیل انتظاری - جامعه